

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК III

Рівне – 2015

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. III / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2015. – 115 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 3 березня 2015 р.)

Рецензент:

КРИЛОВЕЦЬ А.О., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет «Острозька академія»).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

ЗМІСТ

БЛИЗНЮК ЛЮДМИЛА

Міфологічний символізм числа в літературі
високого модернізму 1920-1930-х років..... 7

БРИЧКА КАТЕРИНА

Питання екзистенції людини в епоху війни (за творами
І. Багряного «Людина біжить над прірвою», «Огненне коло»)..... 13

ГІЛЬ ЛЮДМИЛА

Демонологічно-містичний аспект української химерної прози
(на матеріалі роману-балади Валерія Шевчука «Дім на горі»)..... 18

ГЛУЩУК АНДРІЙ

Художньо-стильові пошуки Богдана-Ігоря Антонича
у збірці «Привітання життя»..... 23

ДИМАН ЮЛІЯ

Експліцитна та імпліцитна версії міжтекстової взаємодії
(Микола Хвильовий та Михайло Коцюбинський)..... 29

КРАСНОЛЮБА КАТЕРИНА

Проекції «нової жінки» у повісті Ольги Кобилянської «Нюба»..... 34

ЛЯСКОВЕЦЬ ЮЛІЯ

«Місто» В. Підмогильного та «Степовий вовк» Г. Гессе:
українсько-німецькі текстові паралелі 1927 року 38

МИКИТЮК НАТАЛІЯ

Митець і влада (за романом-хронікою «Хрещатий яр» Докії Гуменної).. 42

ПАРФЕНІЮК ІРИНА

Жанрові особливості роману Людмили Коваленко «2245»..... 49

ПАХНІЮК КАТЕРИНА

Повість «Предание о Гаркуше» як просвітительський проект
у творчій спадщині Григорія Квітки-Основ'яненка..... 53

ПОСЛАВСЬКА ІНЕСА

Дискурс божевілья в романі «Перехресні стежки» Івана Франка..... 59

ПРОЦИШИНА ЛІЛІЯ

Творчість Валер'яна Поліщука в контексті естетичних самоокреслень
української літератури 20-х років ХХ століття 65

РЯБУШИЦЬ НАТАЛІЯ	
Готичний роман Миколи Гоголя: жанрові модифікації.....	72
САЙКО ОЛЕНА	
Життєві стратегії протидії терору у романі Івана Багряного «Тигролови».....	76
САХНЕВИЧ ТЕТЯНА	
Між любов'ю та смертю: дилема героїв повісті Ольги Кобилянської «Земля»	81
СКОРОХОД (КУТІНОВА) МАРІЯ	
Іван Гонта як літературний персонаж Антона Нивинського.....	87
СОЗОНІК МАРІЯ	
Культурологічний матеріал у позакласному вивченні роману Юрія Косача «День гніву».....	93
ФЕДОРИШИНА ЛІЛІЯ	
Лірика Ліни Костенко і Белли Ахмадуліної (порівняльно-типологічний аналіз).....	98
ЧУБИК ВІТА	
Концепція жіночих персонажів у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії».....	103
ШЕВЧУК ВІКТОРІЯ	
Міф про Ніобу в модерній та постмодерній версіях (повість «Ніоба» (1905) Ольги Кобилянської та роман «Діти Ніоби» (1996) Софії Майданської).....	107
ЯРОШ ТЕТЯНА	
Синтез мистецтв у творчості Михайла Коцюбинського (на основі етюдів «Цвіт яблуні»).....	112

CONTENTS

BLYZNIUK LIUDMYLA Mythopoetical Symbols Of Numbers In Literature Of High Modernism 1920-1930-th	7
BRYCHKA KATHERINE Problem with Existence of Man in War (on materials of novels <i>Lyudyna Bizhyt nad Prirvoyu (Man is Running along Abyss)</i> and <i>Ohnenne Kolo (Fire Ring)</i> by Ivan Bahrianyi).....	13
HYLL LIUDMYLA Mystical and Demonical aspect in the Ukrainian Magic Prose (on materials of novel <i>Dim na Hori (House on the Hill)</i> by Valeryi Schevchuk)...	18
HLUSCHUK ANDREW Art-style progressing in the Book <i>Pryvitannya Zhyttya</i> (<i>Welcome to Life</i>) by Bohdan Ihor Antonych.....	23
DYMAN YULIA Explicit and Implicit Version of Intertextual Relations (Myhajlo Kotcubinskiy and Mykola Khvyloviy).....	29
KRASNOLIUBA KATHERINE Projections of New Female Figure in Long Story <i>Niobe</i> by Olga Kobylanska.....	34
LYASKOVETS YULIA <i>Misro (City)</i> V.Pidmohylnoho and <i>Stepovyj Vovk (Steppenwolf)</i> H.Hesse: Ukrainian-German Text Parallels of 1927 Year.....	38
MYKHITYUK NATALIA Artist and Power (on the Text of Novel-chronicle <i>Khreshchatyi Yar (Groyn Ravine)</i> by Dokija Humenna).....	42
PARFENIUK IRYNA Genre Features of Utopia 2245 by Lyudmila Kovalenko.....	49
PAKHNIUK KATHERINE Story <i>A Legend about Harkhusa</i> as Project of Enlighten Period in Creative Heritage of Hryhorii Kvitka-Osnovyanenko.....	53
POSLAVSKA INESA The Discourse of Madness in the Novel <i>Perekhresni Stezky (The Cross Paths)</i> by Ivan Franko.....	59

PROTSYSHYNA LILIJA Creative Works by Valerian Polischuk in Context of Aesthetic Identifications in the Ukrainian Literature in 20-th Years of XX Century.....	65
RYABUSCHYTS NATALIJA Gothic Novel by Nikolai Gogol: genre modifications.....	72
SAIKO OLENA Life Strategies in Counteract to Terror in the Novel <i>Tyholowy (Tiger Trappers)</i> by I. Bahrianyi.....	76
SAHNEVYCH TATIANA To Choose Love or Death: Dilemma to Heroes in the Novel <i>Zemlya (Land)</i> by Olga Kobylanska.....	81
SKOROHOD (KUTINOWA) MARIYA Ivan Gonta as a Literary Character by Antyn Nyvynskyi.....	87
SOZONIK MARIA Culturological Materials in Extra-curricular Study of the Novel <i>Den Hniwu (Dies Irae)</i> by Yuriy Khosach.....	93
FEDORYSHYNA LILIJA Lina Kostenko's and Bella Akhmadulina's Lyrics (Comparative-Typological Comparison).....	98
CHUBYK VITA The Concept of Female Characters in the Novel of <i>Solo dlja Solomiji (Solo for Solomia)</i> by Volodymyr Lys.....	103
SHEVCHUK VICTORIA The Myth of Niobe in MODern and Postmodern Versions (Olha Kobylanska's Novel <i>Nioba (Niobe)</i> (1905) and Sofiia Maidanska's novel <i>Dity Nioby (Niobe's children)</i> (1996)).....	107
YAROSH TATIANA Synthesis of Arts in Writing of Mykhailo Kotsyubynskyi (based on etude <i>Tsvit yabluni (Apple Blossom)</i>).....	112

Олена Сайко

Науковий керівник – канд. філол. наук Крупка М.А.

ЖИТТЄВІ СТРАТЕГІЇ ПРОТИДІЇ ТЕРОРУ У РОМАНІ ІВАНА БАГРЯНОГО «ТИГРОЛОВИ»

У статті на основі характеристики головного героя роману Івана Багряного «Тигролови» визначаються шляхи протистояння людини тоталітарній системі.

Ключові слова: герой, гуманізм, воля, боротьба, тоталітаризм.

In the article it's determined the ways of the opposition to the totalitarian system on the example of the central character of the novel «Tiger trappers» by I. Bahrianyi.

Key words: heroic character, humanism, freedom, fight collision, totalitarianism.

Актуальність дослідження. 30-ті роки ХХ століття стали трагічною сторінкою життя українського народу, але разом з тим і важливим кроком до усвідомлення своєї національної ідентичності та побудови незалежної держави. У період великого терору влада застосовувала різноманітні форми репресій, щоб досягнути політичної лояльності у суспільстві: геноцид, розкуркулення, депортації цілих етнічних груп, гоніння проти «соціально чужих елементів» і «саботажників», масові ув'язнення і розстріли «ворогів народу». Найбільших переслідувань зазнала українська інтелігенція, адже щоб знищити націю – достатньо знищити її інтелектуальний потенціал.

Життєвий і творчий шлях Івана Багряного, з одного боку, є незаперечним доказом репресій системи проти українських письменників через те, що вони безмежно любили свою Батьківщину, а з іншого – доводить, що лише постійна боротьба є запорукою виживання.

Аналіз основних досліджень. Творчість Івана Багряного у силу суспільно-політичних чинників лише нещодавно стала предметом літературознавчих зацікавлень. У роботах І. Качуровського [2; 3] окреслені основні віхи життєвого і творчого шляху письменника. Луцій С. зауважує, що романи Івана Багряного стали видатним явищем української еміграційної прози ХХ ст. [4], і кожен твір – це картина жахливої дійсності, яку пережив письменник [5]. У дослідженні Медвідь Н. «Тигролови» розглядаються через екзистенцію людини, яка впливає на вибір моральних цінностей у житті: «Таке осмислення І. Багряним феномену людини в тоталітарному суспільстві співзвучне з позицією А. Камю, який у філософському памфлеті «Бунтівна людина», досліджує процес переродження Прометея в Цезаря, єдиним засобом протистояння тоталітарному режимові вважав безупинне, неослабне бунтарство, що ставить людину в опозицію до будь-якої влади» [6, 13]. Миронець Н. у роботі «Роман Івана Багряного «Сад Гетсиманський» – правдиве свідчення про пережите» трактує роман «Сад Гетсиманський» як важливий доказ репресій проти людей по усьому Радянському Союзу [7, 9]. Дослідник Неврлий М. зазначає, що «вистраждана, але й ерудована та

войовнича публіцистика Маланюка й Багряного поборювала облудне русофільство неінформованих, а деколи й реакційних кіл на заході й готувала ґрунт для визнання державної України» [8, 34]. Шугай О. підсумовує, що доля Багряного – це яскравий приклад того, як можна вижити і пізнати світ, якщо опиратись системі [9].

Метою дослідження є аналіз життєвих стратегій протидії терору в романі Івана Багряного «Тигролови».

Виклад основного матеріалу. З біографії письменника відомо, що він двічі був заарештований, перебував під слідством, пережив заслання, табори. Проте його життєвий шлях сприймався неоднозначно.

Коли у 1950 році був надрукований роман «Сад Гетсиманський», то у літературному середовищі з'явилися думки, що все написане Іваном Багряним, – художній вимисел і не має автобіографічного підґрунтя. Про це сам автор з гіркотою писав у статті «Камо Грядеши? (думки і згадки на Святий вечір)», доводячи не стільки заради себе, скільки в ім'я тисяч безневинно засуджених, що він цілком компетентний щодо радянської в'язниці і його роман має документальне підґрунтя. На підтвердження він наводив такий факт: ще в 1948 року йому в Новий Ульм надійшла книжка «За залізною брамою» Костя Слобідського (псевдонім Костя Даниленка) з написом на титульній сторінці: «Першому українському письменникові і поетові, що перетерпів советські тюрми і концтабори – Івану Павловичу Багряному, за якого мене особисто мордували та зводили на очну ставку НКВД в літі 1937 р. на Чернишевській в м. Харкові – під час «єжовщини» на добрий спогад. Кость Даниленко». Автор був змушений доводити документальність твору, адже складно повірити, що все описане могло відбуватися у «найгуманнішому» радянському суспільстві. Роман був першим джерелом, з якого світова громадськість дізналась про жахи, які переживали політичні в'язні в катівнях НКВС. «Читачам «Саду Гетсиманського» важко було уявити, як могла людина пережити все те, що пережив літературний герой І. Багряного і він сам, не зламатися, не підписати сфабрикованого звинувачення» [7, 9].

У романі «Тигролови» також відбився особистий досвід автора, зокрема у моделюванні концепції головного героя, що вступає у нерівну боротьбу зі системою. Сюжетна канва роману вибудована на «полюванні» майора НКВД Медвина – новітнього тигролова – за молодим хлопцем з України, який протистоїть репресивній державі. У образі Григорія Многогрішного письменник презентує кілька стратегій боротьби з терором, зображуючи сміливця, який готовий за будь-яку ціну здобути собі волю.

Перед головним героєм постає вибір: двадцять п'ять років каторги чи втеча з ешелону «смерті». Він обирає останнє, хоч і усвідомлює практичну неможливість реалізації свого плану. Проте його життєвим кредо стають слова: «Ліпше вмирати біжучи, ніж жити гниючи». Григорій на ходу зістрибує із потяга, і залишається живим: «Утік! У смерть, але втік!..

Начальник, відчуваючи недобре, розмахував пістолем – квапив тих, що йшли до арешту за кару. Решту теж погнали до порту.

А вже як повантажились на пароплав, як уже всі знали подробиці про того «диявола», про того юнака, на двадцять п'ять літ каторги приреченого, що переступив «трибунал» і вистрибнув у смерть зі скаженого поїзда, – люди, стоячи на чардаку і відпливаючи в сиву пустелю, обертались обличчям на захід – дивились-дивились широко відкритими очима...

Прощались із землею, прощались із усім. А ввічю, либонь, стояв відтворений образ того, хто не здався, хто лишився таки там. Образ, як символ непокірної і гордої молодості, символ тієї волелюбною і сплюндрованою за те Вітчизни...

Пароплав канув у сивім тумані. А за ним поснувалась легенда про гордого сокола, про безумного сміливця...

Недосказана легенда про нікому не відомого, гордого нащадка першого каторжанина Сибіру, про правнука гетьмана Дем'яна Многогрішного» [1, 17-18].

Наступною художньою стратегією моделювання героя є сюжетна колізія, пов'язана зі зображенням картин життя в новій Батьківщині з людьми, які також були змушені покинути Вітчизну. І через ностальгію за рідною землею у далекому Сибіру створили собі малу Україну, куди й потрапив Григорій Многогрішний: «В сміливих щастя завжди є!.. От хоч би й ми. Приїхали сюди... Боже! Яка страшна і дика пуша була! І нудьга смертельна. І лихо скрізь навколо, і злигодні, і смерть... Чужа чужина... А бач, обулися... І дивись – зажили ж як потім! І пуші здолали, і край скорили, ще й залюднили. І звикли, полюбили. А нові діти народились – це вже їхня батьківщина тут, – то такі, ніби Бог знав, де їм доведеться жити, та й вдачу їм дав таку, як треба... Це була наша друга Україна, нова Україна, синку, але щасливіша. І назви наші люди подавали тут свої, сумуючи іноді за рідним краєм: Київ, Чернігівка, Полтавка, Україна, Катеринославка, Переяславка тощо. Тут, де не поїдеш, – то з Києва виїдеш, а в Чернігівку приїдеш, з Чернігівки виїдеш – в Полтавку приїдеш, в Катерино-Славку, в Переяславку... По всім Уссурі і по всьому Амуру, як дома...» [1, 109].

Письменник показує, що заради збереження свого життя та свободи, людина здатна піти на відчайдушні кроки. У кризових ситуаціях загострюється інстинкт самозбереження і керує вчинками особистості, підштовхуючи її до вбивства: «Тут... я тобі... й рев, тут я тобі й трибунал! – Підкинув гвинтівку і вистрелив. Аж тому з голови пихнуло...

Так. Все. А тепер – в Маньчжурію, в Китай, в Японію. До чорта в зуби. От. Все відтяв за одним разом – і ворогів і друзів, і спокій – все...

Стривай! За мої вчинки відповідати ж ніхто не мусить. Подивився на чисту пелену снігу, а тоді написав пальцем великими літерами: «Судив і присуд виконав я – Григорій Многогрішний. А за що – цей пес сам знає».

Ще й розписався» [1, 357-358].

У статті «Проблема долі в українській та американській літературах (на матеріалі творчості І. Багряного, Джека Лондона, Е. Хемінгуея)» Н. Медвідь розкриває гуманістичний пафос твору Івана Багряного і показує, що у межовій ситуації перед героєм постає проблема вибору моральних

цінностей і від того, як поведе себе особистість, залежить її подальша доля: «Григорій Многогрішний перемагає, і передусім тому, що він є людиною мужньою і діючою. Він не визнав себе нулем в історії, не озвірів, не перейнявся озлобленням і ненавистю до людей, зберіг у собі людяність і доброту, здатність співчувати, співпереживати (у тайзі знайшов земляків, друзів, кохання) і довів, що за будь-яких обставин, навіть існуючи в абсурдному світі, людина може й повинна бути Людиною» [6, 12-13].

Важливим чинником характеротворення у романі стає також любовна сюжетна лінія. Григорій Многогрішний закохується в доньку Сірка, Наталку. Образ героїні підкреслено ідеалізований, адже за художнім задумом він уособлює всі найкращі риси української нації. Зокрема волелюбність, усвідомлення своєї належності до древнього роду, гідність, гуманність, стійкість у різних ситуаціях, рішучість, сміливість, що природно поєднано з ніжністю, ліричністю, жіночністю. Спочатку Григорій приховує свої почуття, аби не наражати кохану на ще більшу небезпеку: «Тут увійшла Наталка. Пристібаючи на ходу діловито набійницю, вона увійшла виряджена, як на полювання. Брови рішуче зсунені, уста стиснені. Бліда, як смерть, але спокійна. Стала посеред хати біля Григорія.

– Куди ж це ти, дочко?! – сплеснула мати руками. А батько примружив очі вражено. Наталка ж стала проти Григорія з непокритою головою і мить дивилася йому в вічі з мукою, запитанням... Мить коротку і мить безконечну... І знайшла там відповідь, – у тім погляді – в тій мішанині з любові, жалю і розгубленості від свідомості про нездійсненність щастя. Потім взяла його за руку, відчуваючи, як на ній товчеться жилка – товчеться кров, пориваючись до неї, – опустила навколішки перед враженими батьками...» [1, 99]. Проте вони разом проходять життєві випробування і здобувають омріяне щастя взаємного кохання.

Символічним є те, що родина Сірків полює на тигрів – гордих, сильних і грізних звірів. «Тигри. Страшне божество, смугасте шкірою, а ще смугастіше репутацією. Всемогутній «Амба», славніший за самого Арсенєва і екзотичніший за все на світі. Володар дум і об'єкт молитовного екстазу та жаху не тільки в того наївного Дерсу Узали, а й в цілого цього екстериторіального світу» [1, 27]. На цьому автор акцентує особливу увагу, адже проблема свободи у творі – основна. У двобої з тиграми люди зображені рівносильними, так само гордими й незалежними.

Висновки

Отож, Іван Багряний у романі «Тигролови» показує основні стратегії протидії терору, які допомагають головному герою вижити, і заново розпочати свій життєвий шлях.

Джерела:

1. Багряний І. Тигролови / І. Багряний. – Львів : Євросвіт, 2012. – 392 с.
2. Качуровський І. Для бою народжений / І. Качуровський // Сучасність. – 2006. – № 10. – С. 96-104.

3. Качуровський І. Творчість Івана Багряного / І. Качуровський // Променисті силуети [Текст]. – Мюнхен : [б. в.], 2002. – С. 476-498.
4. Луцій С. Романи Івана Багряного «Тигролови» та «Сад Гетсиманський»: (За архівними матеріалами Юрія Лавріненка) / С. Луцій // Слово і час. – 2006. – № 10. – С. 21-32.
5. Луцій С. «Тигролови» та «Сад Гетсиманський» у контексті еміграційної періодики / С. Луцій // Київ. – 2007. – № 1. – С. 167-174.
6. Медвідь Н. Проблема долі в українській та американській літературах: На матеріалі творчості І. Багряного, Дж. Лондона, Е. Хемінгуея / Н. Медвідь // Українська література в загальноосвітній школі. – 2003. – № 2. – С. 12-18.
7. Миронець Л. Роман Івана Багряного «Сад Гетсиманський» – правдиве свідчення про пережите / Л. Миронець // Українська мова й література в сучасній школі. – 2012. – № 11-12. – С. 9-12.
8. Неврлий М. Маланюк і Багряний: дві концепції визволення України / М. Неврлий // Слово і час. – 2003. – № 10. – С. 28-34.
9. Шугай О. Іван Багряний «Ходи тільки по лінії опору – і ти пізнаєш світ»: (До 100-річчя від дня народження) / О. Шугай // Мандрівець. – 2006. – № 5. – С. 85-90.